

Massemyrderiene av polske krigsfanger i Russland i 1940

Reaksjonene blant sovjetiske intellektuelle og polske borgere i dag

Av generalmajor A. D. Dahl

I Norsk Militært Tidsskrift nr. 1 og 2 for inneværende år redegjorde jeg detaljert for de skjendige massemyrderier av ca. 15 000 polske offiserer og intellektuelle som Sovjets KGB henrettet ved nakkeskudd og begravet i massegraver i Sovjetunionen våren 1940. En av disse massegravene ble — nærmest ved et tilfelle — oppdaget av en tysk avdeling som i 1943 okkuperte dette området. Gravene inneholdt henimot 5000 lik av polske offiserer som var blitt tatt til fange etter at sovjetiske tropper i slutten av september 1939 falt polakkene i ryggen og okkuperte den delen av Polen, som Stalin og Hitler var blitt enig om ved vennskapsavtalen av 22/23 august 1939.

Disse massegravene ved Katyn hadde russerne forsøkt å skjule ved påfylling av et jordlag og i dette plantet trær.

I alle etterfølgende år har stridens bølger gått høyt om *hvem* som er de egentlige forbrytere. Russiske myndigheter har lagt skylden på



«hitleriske mordere», mens flere internasjonale kommisjoner som har foretatt grundige undersøkelser på stedet, og dessuten har avhørt en mengde vitner under rettslige former, er kommet til at det ikke foreligger skygge av tvil om at morderne er å finne hos KGB. Såvel fra amerikansk som fra britisk parlamentarisk og annet hold er saken forsøkt bragt inn for en internasjonal domstol, men hittil forgjeves.

Inneværende vår har sa-

ken tatt en oppsiktsvekkende vending, idet *sterke røster innenfor Polen selv* har hevet seg for å få en endelig avklaring. Nærmere detaljer fremgår av en artikkel i International Herald Tribunes Pariserutgave av 17. april d.å., som i en halv sides artikkel gjengir sakens forløp fra begynnelsen og inntil idag.

Som man vil huske påsto Stalin overfor Polens president, general Sikorski, at ingen ante hvor det var blitt av de 15 000 forsvunne polske fanger. Han antydte at de måtte være forsvunnet over grensen «til Mansjuria». Det offisielle russiske standpunkt er det samme i dag. Og de polske myndigheter forholder seg tause, kneblet som de er av sine slaviske overherrer. Den russiske versjon av saken er omtalt i Den store sovjetiske encyklopedi. I Katyn finnes intet polsk minnesmerke over de døde, mens derimot slike minnesmerker finnes mange andre steder innenfor Polens grenser, f.eks. i Auschwitz.

Isteden står i Katyn en liten minneplate med følgende inskripsjon: «Til minne om de polske offiserer som ble myrdet av Hitler i 1941». Løgnen står fremdeles og stirrer en i øynene.

Polsk undergrunnsvirksomhet har i de senere månedene begynt å beskjeftige seg med saken. Et skrift ver-serer f.t. — mer eller mindre åpenlyst — hvor det bl.a. uttales: «Relasjonene mellom de forskjellige folkeslag må baseres på sannhet og rettferdighet. Så lenge sannheten ikke tillates kunngjort om Katyn-myrderiene kan det aldri bli noen forsoning mellom det polske og det russiske folk.» Denne erklæring er utarbeidet av det såkalte Katyninstitutt i Krakow, som anklager den polske regjering for ikke å ha foretatt seg noe for å finne de ca. 9000 polske offiserer, som fremdeles er savnet.

En del russiske opposisjonelle som befinner seg utenfor Sovjets grenser har nylig publisert en erklæring kalt «April 1940, 40 års-minnet om forbrytelsen ved Katyn». Her sies bl.a.: «Vi sovjetiske borgere som holder fast ved menneskerettighetene, erklærer overfor våre polske venner at vi aldri glemmer vårt lands ansvar for de forbrytelser som ble forøvet av dets ledere ved Katyn. Vi er overbevist om at den dagen er nær, da det sovjetiske folk vil yte rett og skjell overfor alle som er berørt av denne tragedie, overfor morderne for deres forbrytelse så vel som overfor martyrene.» Dette dokument er undertegnet av 36 kjente personer,

blant dem Alexander Ginsburg.

I Polen skapte denne erklæring en øyeblikkelig reaksjon. Arbeidernes «selvfor-svarskomité» kalte erklæringen en broderlig handling av historisk viktighet. Videre uttaltes det: «Autoritetene i Warszawa har ennå ikke foretatt seg noe for å frem-skaffe sannheten, men fortsetter å forfølge dem som ønsker å minnes det drama som rystet hele det polske folk.»

Denne polske skriftlige reaksjon så dagens lys fredag 11. april d.å., dette til tross for at det polske sikkerhetspoliti brøt opp et av komiteens møter, foretok husundersøkelser og foretok flere arrestasjoner av komiteens medlemmer. Året 1980 går nå i Polen under navn av «Katynåret», og april måned ble erklært som sørgemåned. Et nytt anklageskrift er trykt og distribuert i Polen, det sirkulerer nå i vide kretser. Polske myndigheter som naturligvis kjenner til saken, har ikke våget å angripe skriftets innhold offentlig, men lar det i steden sive ut, at selvsagt kan man ikke stole på opplysningene i et slikt skrift, da det er undertegnet av 2 personer, som ikke eksisterer.

Hvilke navn er så disse? Det første er Jan Abraham-ski — det første navn på listen over identifiserte, myrdede offiserer i Katynskogen — det annet Ryszard Zywiecki — det siste navn på samme liste.

I alle Warszawapaktland arbeider, mer eller mindre

åpent, sterke opposisjonelle krefter mot det herskende regime, som dirigeres av sovjetiske interesser. Partiapparatet utgjøres av lakeler og all etterretningstjeneste samordnes av KGB. KGB gir de nødvendige direktiver, og gjennom sitt eget sovjetrussiske personell fører en skarp kontroll såvel over den felles spionasjevirksomhet i Vesten som med landets egne borgere.

Til tross for denne intense interne overvåking, ulmer det under overflaten. Kampen mot «systemet» er igang, ikke minst i Polen. Og «Katyn» er et åpent sår, som aldri vil kunne leges.

På 40-årsdagen, den 13. april i år, fant der sted en sammenkomst på militærkirkegården i Warszawa til minne om denne tragiske begivenhet, da 15 000 polske tilfangede offiserer og intellektuelle ble myrdet på den mest bestialske måte av russiske militære.

Møtet tok form av en religiøs seremoni. Tilstede var ca. 300 personer i alle aldre. Møteplassen var et minnesmerke over polakker som «ga sitt liv i kampen for frihet».

Det polske sikkerhetspoliti var selvfølgelig tilstede. Møtets leder ble arrestert utenfor kirkegården, men seremonien, som derfor måtte improviseres, ble tillatt å gå sin gang. Dog således at opp-tegnelse ble gjort og fotografier tatt av de møtende.

«Katyn» er blitt et symbol på 35 års undertrykkelse.

Men kampen for Polens og individets frihet går sin gang. ■